

Russerne kommer: Kalejdoskopisk blik over Europas nyeste slagmark

Militærundervisning i folkeskolen i Mariupol. Foto: Ólafur Steinar Gestsson (fra bogen).

Allan Have Larsen 23.06.2022

RUSLAND OG NABOERNE // NY BOG – Reportagebog fra et Østeuropa i et altid problematisk forhold til en nabo med en særegen blanding af militarisme, ortodoksi og lidelse. Det er yderst relevant læsning som baggrund for den aktuelle krig i Ukraine.

Russerne kommer

Af Frederik Tillitz

Gads Forlag. 253 sider. **Bogen er udkommet**

Bogen er skrevet på baggrund af reportager og rejser de sidste fem år i Rusland, Ukraine, Belarus og udbryderrepublikken Transnistrien i Moldova. Den nyeste reportage er fra marts 2022, af hvilken grund bogen må siges at være højaktuel.

Det, at bogen er en samling reportager, gør, at det i høj grad er en mosaik af det moderne samfund i de nævnte lande, som læseren præsenteres for. Der refereres naturligvis ofte til tidligere epoker i historien, men det er ikke en bog, der forsøger at følge lange historiske tendenser, hvilket også er fint.

En bog på 250 sider kan ikke rumme alt, og portrætterne af de folk, forfatterne taler med, giver en god skildring af landene. Det betyder dog ikke, at der ikke er forklarende afsnit i bogen. Det er der, og blandt andet introduceres Ukraines

nationaldigter og forfatter Taras Sjevtjenko (1814 – 1861) hvis navn enhver, der har rejst i Ukraine, er stødt på.

Bogomslag

Bogen består af 12 kapitler, der hvert omhandler et af landene eller et område. Det første kapitel omhandler Ukraine og starter med begravelsen af den blot 25-årige soldat Denys Svigur. Så er den dystre tone ligesom slået an, og med den igangværende krig langt fra afsluttet ville det nok også være svært at anslå muntre toner af nogen slags.

Den dystre tone forhindrer dog ikke, at der bliver plads til eksempler på historiens skæve gang i indledningskapitlet om Ukraine. Her møder vi i Lviv 64-årige Oleksandr fra Kharkiv. Han kæmpede i den sovjetiske hær i Afghanistan og har nu måttet flygte fra sine tidligere kampfællers børn og børnebørn fra Kharkiv til Lviv.

Militarisering af det russiske samfund

På grund af Ruslands helt centrale rolle i krigen er kapitlerne om Rusland på mange måder de mest spændende, da man uvilkårligt må spørge sig selv om, hvad der fik Rusland til at starte denne krig.

Bogen giver naturligvis ikke noget svar på dette spørgsmål, men gennem forskellige interviews og et besøg ved Hovedkatedralen for Ruslands væbnede styrker i det nyligt anlagte Patriot Park uden for Moskva opdager man, i hvor høj grad det russiske samfund er militariseret, og hvordan kirke og militær i høj grad hænger sammen i Rusland.

[Velvidende at der er tale om en form for militær indoktrinering af børn, så vælger parret her at vende det blinde øje til den del af problemet og så i stedet fokusere på de gratis underholdningsmuligheder](#)

Samtalerne med besøgende her formidler meget godt forskellige strømninger i Rusland. Vi møder i januar 2022 ægteparret Danila Akimov og Alla Akimova, der begge erklærer deres uforbeholdne støtte til Putin og mener, at livet ikke blot er

blevet bedre i hans tid ved magten, men også at det vil blive endnu mere glørværdigt i fremtiden. Ægteparret ser også hele anlægget som et monument over Ruslands ofre, ikke kun i 2. verdenskrig, men generelt, og fremhæver det faktum, at i Rusland er alle familier ramt af tragedier.

Noget mere afdæmpet ser et andet ægtepar på både Putin og Patriot Park. De bor i nærheden og kommer ofte i parken med deres børn for at benytte stedets gratis legefaciliteter. Velvidende at der er tale om en form for militær indoktrinering af børn, så vælger parret her at vende det blinde øje til den del af problemet og så i stedet fokusere på de gratis underholdningsmuligheder stedet altså også rummer. Man skal aldrig undervurdere russeres pragmatisme.

Gudstjeneste i Jelokhovokatedralen i Moskva. Efter 75 år i kulden under Sovjetunionen er den russisk-ortodokse kirke i dag en stor del af mange russeres liv, og som institution befinder den sig tæt på den politiske magt i Rusland. Foto: Anders Rye Skjoldjensen (fra bogen).

Ruslands særegne blanding af militarisme, ortodoksi og lidelse bliver kontekstualiseret af postdoc Marija Snegovaja, der er en hyppig bidragsyder til russiske oppositionsmedier. Hun hævder i et kort interview, at militariseringen af det russiske samfund og den ortodokse kirkes budskaber går hånd i hånd, samtidig med at kirken lægger vægt på, at lidelse er en vigtig del af russiskheden.

Det er en forklaring, der umiddelbart giver god mening, hvad et besøg ved Ruslands utallige mindesmærker for 2. Verdenskrig også vil bestyrke indtrykket af. Imidlertid kunne det have været interessant at bore lidt mere i, om nu også russerne synes så godt om at lide og bringe ofre? Ruslands historie – ikke mindst i det 20. århundrede – er rig på lidelser, men det er vel ikke en vej russerne frivilligt valgte. Den middelklasse, der opstod i 1990'erne og ikke mindst i 00'erne, valgte ikke ligefrem lidelsen som måden at leve livet på.

Overordnet efterlades der et indtryk af, at befolkningen i Rusland, kort før krigens start, ikke ønskede en krig mod Ukraine, men samtidig er meget skeptisk over for Vesten og ser Vestens og især USA's hånd bag alt, hvad der foregår i det tidligere Sovjetunionen. Det er en typisk holdning i Rusland, at der i bund og grund kun findes to handlende subjekter i verden – nemlig USA og Rusland.

Udvist af Belarus

Bogen tegner et billede af en grupvækkende tilstand i Belarus.

Forfatterens første besøg fandt sted i december 2019, og det andet i august 2020. På det tidspunkt var indtrykket, at Putin ville forsøge at forlænge sin egen præsidentperiode ved at puste nyt liv i den gamle aftale om en såkaldt unionsstat mellem de to lande fra 1999. Det viste sig dog, at Putin fandt en anden løsning ved i starten af 2020 at omskrive den russiske forfatning.

*Vi blev tvunget til at messe: ' Vi vil ikke længere ødelægge vores land. Vi elsker vores præsident. Aleksandr Grigorevitj Lukasjenko er vores eneste præsident
21-årige Anastasija*

Indtrykket af besøget i slutningen af 2019 er, at befolkningen i Belarus har en distinkt belarussisk nationalfølelse og ikke ønsker at blive en provins i Rusland. Dette ønske om at være uafhængig af Rusland får imidlertid ikke alle i Belarus til per automatik at tage afstand fra Rusland. Et besøg på Minsk Traktorfabrik (MTZ) giver indtryk af, at arbejderne her, særligt af økonomiske grunde, gerne ser et tættere forhold til Rusland.

Forfatteren forsøgte at vende tilbage til Minsk igen i august 2020 efter det overståede præsidentvalg. Eftersom det ikke var muligt at blive akkrediteret som udenlandsk journalist, blev forfatteren efter kort tid i et lufthavnsfængsel sendt ud af landet. En skæbne, der er ganske meget mere nådig end den, der blev mange af indbyggerne i Belarus tildelt.

Bøllebank i Belarus

Efter hjemkomsten fra den forgæves reportagerejse til Belarus i august 2020 lykkes det forfatteren at komme i kontakt med en del folk, der tog del i demonstrationerne mod Lukasjenko og det forfalskede præsidentvalg. Ikke uventet er det skrappe sager om vold og tortur i fængslerne, der her kommer frem. For nu ikke at svælge i voldsorgier skal her blot bringes et citat af 21-årige Anastasija, der ud over volden i fængslet også oplevede følgende:

”Vi blev tvunget til at messe: ' Vi vil ikke længere ødelægge vores land. Vi elsker vores præsident. Aleksandr Grigorevitj Lukasjenko er vores eneste præsident”.

*Det er sådan en indstilling, der gør, at man en dag vågner op i et totalitært samfund. Nu har vi ikke muligheden for at engagere os
Arsenij*

Invasjonen af Ukraine har naturligvis i høj grad flyttet fokus fra Belarus til Ukraine, men kapitlerne om Belarus minder om, at også Belarus er i en overgangsfase, og at de store spændinger, den politiske undertrykkelse medfører der, på et eller andet tidspunkt vil blive udløst.

Forfatteren interviewer også oppositionslederen Svetlana Tikhanovskaja fra sit eksil i Vilnius. Tikhanovskaja understreger blandt andet, at ingen havde forventet, at folk i Belarus ville gå på gaden i det omfang de gjorde i 2020, så på et eller andet tidspunkt vil det lykkes at gennemføre et systemskifte i landet, hævder altså Tikhanovskaja. Man kan kun håbe, hun får ret, og i al fald viser historien, at diktaturer er stabile, indtil de lige pludselig ikke er det længere.

Invasjonen

Kapitel 11, der omhandler 24. februar og tiden lige efter, er meget spændende, i og med at det fastholder indtryk fra det skæbnesvangre øjeblik, da Rusland startede sin invasion af Ukraine. Her møder vi Roman, der bliver indkaldt til hæren i Mariupol, og vi møder også to russere med meget forskellige syn på invasionen.

Det er Mark Kovalenko, der er konsulent for Putins støtteparti Forenet Rusland og støtter af invasionen. Forfatteren talte med ham tidligere på året, hvor han mente, at en krig mellem de to lande ikke var mulig. Vi møder også Arsenij, der beskriver, hvordan vestligt orienterede i Ruslands storbyer nu befinder sig i en tilstand af depression og magtesløshed og først for sent har opdaget, at de har sovet i timen.

”Vi, der var uenige med regimet, har i mange år gået og sagt, at vi ikke gik op i politik. At det ikke var noget, der interesserede os. Det er sådan en indstilling, der gør, at man en dag vågner op i et totalitært samfund. Nu har vi ikke muligheden for at engagere os.”

Ovenstående er nok en eviggyldig advarsel til altid at være på vagt over for totalitære tendenser.

Volga set fra en af Volgograds parker. Foto: Anders Rye Skjoldjensen (fra bogen).

Andre emner end direkte krigsrelaterede berøres også i bogen. I afsnittet om Transnistrien møder vi fotokunstneren Karolina Dutka, der har lavet et projekt om voldsramte kvinder i Transnistrien. Et stort problem ifølge en lokal

kvinderettighedsorganisation, der oplyser at 35 % af Transnistriens kvinder udsættes for vold. Bogens mange beskrivelser af togrejser på 3. klasse vil også vække genkendelse hos alle, der har prøvet denne rejseform.

I den mere filologisk nørdede ende skal nævnes, at bogen afsluttes med en redegørelse for oversættelse af navnestof skrevet med det kyrilliske alfabet. Det er et kompliceret emne, og når man beskæftiger sig med 3 sprog (russisk, ukrainsk og belarussisk), er det umuligt at lave en simpel regel. Overvejelserne er fornuftige, men vil naturligvis altid kunne problematiseres.

[Forsvar af Ruslands invasion er naturligvis forkasteligt. Det betyder dog ikke, at det ikke er nyttigt at kende argumenterne hos nogle af de russere, der faktisk forsvarer invasionen](#)

Bogens mange gode fotografier er anbragt mellem kapitlerne, hvilket kan være et udmærket valg. Desværre er billedteksterne til fotografierne samlet bag i bogen. Det mindsker udbyttet af de ofte meget stemningsmættede fotografier, at man skal om bag i bogen for at se teksterne, der knytter sig til billederne

Bogen henvender sig til alle, der ønsker viden om Rusland og Ukraine og de tilgrænsende områder, som mest markant er blevet berørt af krigen i Ukraine. Bogen kan læses både af folk uden speciel indsigt i regionen men også af folk, der kender regionen, da de mange interviews med enkeltpersoner giver plads til de mange forskellige vinkler, der naturligvis er på en krig som denne. Forsvar af Ruslands invasion er naturligvis forkasteligt. Det betyder dog ikke, at det ikke er nyttigt at kende argumenterne hos nogle af de russere, der faktisk forsvarer invasionen.

[Læs mere om Østeuropa her.](#)

europaØsteuropa

Allan Have Larsen

Allan Have Larsen er cand. mag i russisk, religionsvidenskab og engelsk og har arbejdet og rejst meget i både Østeuropa og Rusland. 1998-99 underviste han i dansk for Nordisk Ministerråd i den russiske by Pskov og fra 2004-7 arbejdede